"Het doel der opvoeding is: elk kind te helpen worden wat het is". *Kees Boeke*

Basisonderwijs

Kees Boekelaan 10 3723 BA Bilthoven
Directeur: Jeroen Goes
T 030 228 28 42
bo@wpkeesboeke.nl
www.wpkeesboeke.nl

Voortgezet onderwijs

Kees Boekelaan 12 3723 BA Bilthoven
Rector: Henk Zijlstra
T 030 228 28 41
avo@wpkeesboeke.nl
www.wpkeesboeke.nl

"Alles is pas aangevangen. Ongemeten zijn de kansen."

wpkrant

jaargang 33 | nummer 26 | maart 2015

Basisonderwijs
Jarig
Singapore Rekenen in de onderbouw

Algemeen
Anneke van Heertum
Ida Gerhardt

Voortgezet onderwijs
Stressjescultuur
Creativiteit op de Werkplaats

Redactioneel maart 2015

'Medewerker, wie ben jij?' vraagt Marijn Backer aan het einde van zijn nieuwste column. Tijd voor een voorstelrondje.
Ik ben Berend, vanaf 2007 medewerker Nederlands op de WP en sinds kort eindredacteur van de WP-krant. Toen de redactie mij voor laatstgenoemde functie vroeg zei ik meteen ja. Leuk, een nieuwe uitdaging!
Hoewel het redigeren van artikelen wel enigszins lijkt op het nakijken van schoolopstellen, spreekt toch vooral het inhoudelijke aspect mij aan in deze klus. In ieder verhaal uit deze editie stond wel iets wat ik nog niet over onze school wist: dat er op het BO ook een werkersraad was, dat Ida Gerhardt zo lang op de WP heeft gedoceerd en dat (sinds kort) oud-bestuurslid Anneke van Heertum al zo lang betrokken is bij onze school, om maar een paar voorbeelden te noemen. Maar laat ik vooral niet teveel verklappen; laat jezelf verrassen door al het moois dat deze WP-krant te bieden heeft. Rest mij niets anders dan jullie heel veel leesplezier te wensen.

Berend Ike

Inhoud

3 Jarig
4 De tijd van vroeger
6 De rol van deugden in het onderwijs
8 Singapore Rekenen in de onderbouw
9 De bel doet het niet
10 De Werkersraad
12 Werk dan mee in de Werkplaats
14 Betrokken bestuurders voor de Werkplaats
15 Ida Gerhardt
18 Anneke van Heertum
20 Een veilige school met aandacht voor brede ontwikkeling
22 Creativiteit op de Werkplaats
26 Bijzondere lezing Adriaan van Dis
28 Nederlandse vrijheid
30 Stressjescultuur
31 Oud-werker: Eline Karstens
32 Dansvoorstelling "Uptown Downtown"
34 Wie ben jij?

Colofon

Redactie
Jeroen Goes, Marijn Backer en Henk Zijlstra.
Eindredactie: Berend Jan Ike

Ontwerp
Mireille Geijsen

Drukwerk
Drukkerij Romein

Middenfoto
Willem Mes

Foto cover
Louis Triemstra

Foto's zonder bronvermelding
Willem Mes

bo

Jarig

De Ronding is op het moment van dit schrijven jarig. Exact een jaar geleden kwamen de eerste 150 werkers de Ronding binnen lopen, toen nog 'nieuwbouw' geheten. Spannend, onwennig, voor iedereen die er ook maar iets mee te maken heeft gehad op die dag.
We zijn inmiddels een jaar verder en de Ronding is uitgegroeid tot een prachtige onderwijsplek voor onze werkers van de groepen 5 t/m 8.

Een interessant eerste jaar is het geweest, waarin we vanuit een redelijk strakke structuur steeds op zoek zijn gegaan naar verdere vervolmaking van het werken in dit gedeelte van onze school.
We kunnen ons nog nauwelijks voorstellen dat dit alles slechts een jaar geleden is geweest.
Lang zullen we niet stilstaan bij deze verjaardag; we vieren hem, maar gaan spoedig weer door.
Door met nieuwe plannen, verdere ontwikkeling en het borgen van de goede dingen die we reeds hebben ingezet.
De Ronding heeft namelijk veel goeds opgeleverd, zo is onder andere gebleken uit een onderzoek onder werkers en medewerkers dat is uitgevoerd door een van onze pabostudenten.

"De Ronding is een goede voorbereiding op het werken op het VO."

Van de ouders van onze oud-werkers die hun laatste maanden in de Ronding hebben gewerkt en nu in de brugklas zitten krijgen we positieve reacties: de Ronding is een goede voorbereiding op het werken op het VO.
Uit de eerste resultaten uit ons leerlingvolgsysteem is nog eens gebleken dat deze vorm van werken een (licht-) positieve bijdrage heeft opgeleverd in de resultaten van de cognitieve vakken.
Een resultaat waar ook wij natuurlijk reikhalzend naar uit hebben gekeken.
Maar zoals geschreven; het werken in de Ronding is nog niet volmaakt.
Net als overigens het werken in onze andere kleurgroepen 1/2 en 3/4. We werken verder vanuit een zekere mate van tevredenheid om ons onderwijs in de breedste betekenis van het woord verder te ontwikkelen.
Voor de groepen 5 tot en met 8 doen we dit onder andere in samenwerking met een werkgroep van werkers, medewerkers, ouders, MR-leden en de schoolleiding, waarmee we in dit tweede jaar nog eens extra de ontwikkelingen gaan volgen en evalueren.

Met alle medewerkers en werkers bouwen we voort aan een mooie onderwijsopdracht, waarover u ook in deze WP-krant weer kunt lezen.

Jeroen Goes
Directeur basisonderwijs

bo

De tijd van vroeger

Eén keer in de twee jaar staat in de groepen 3/4 het project 'vroeger en nu' op het programma. Vast onderdeel van dit project is de opa-en-omadag: de dag dat opa en oma een kijkje komen nemen op school. Bij iedere werker die de school in groep 8 verlaat staat deze dag in het geheugen gegrift.

De groepen gaan terug naar de jaren vijftig, de tijd (globaal genomen) waarin de huidige opa's en oma's kind zijn geweest. In de klas is een museum ingericht met spulletjes uit die tijd: een schoolbankje, een inktpot en kroontjespen, een spelletje, een klok uit 1952, een warmhoudbordje voor een baby en ga zo maar door. De kinderen hebben allerlei spullen uit het huis van hun opa en oma meegenomen.
Er volgen fimpjes, verhalen en gesprekken. Hoe zag het er toen uit in Nederland, wat droegen de mensen, hoe zagen de huizen er van binnen uit, welke auto's reden er toen, welke spelletjes werden er gespeeld, welke liedjes werden er gezongen, wat was er op de televisie (als je die al had)?

Er worden gesprekken gevoerd over school. Wat is het verschil tussen een school uit de jaren '50 en een school van nu? En wat zijn de overeenkomsten?

Foto's
Aan de kinderen is ook gevraagd om een babyfoto van zichzelf mee te nemen en indien mogelijk ook een babyfoto van hun ouders, opa's en oma's. De foto's worden uitgebreid bekeken en besproken.
Door het maken van drie verschillende collages - van de kinderen, de ouders en de grootouders - bespreken we het woord 'generatie'.
'Wat valt er – kijkend naar deze foto's – op aan de tijd van deze drie generaties?' *'Toen hadden ze alleen maar zwarte en witte kleren'* wordt door een gesprek bijgesteld in *'toen hadden ze alleen nog maar fototoestellen die zwart-witfoto's maakten'*. En dan blijkt dat voor veel kinderen zelfs het begrip fototoestel nieuw is, want foto's maak je met je telefoon!

"Toen mijn opa klein was bestonden alleen nog maar zwart-witte kleren."

Er ontstaan ook mooie gesprekken over de samenstellingen van een gezin. In een veilige sfeer kunnen kinderen die dat willen, vertellen over hoe hun gezinssituatie eruit ziet. Kinderen met gescheiden ouders vertellen over de twee gezinnen waarin ze opgroeien. Er zijn kinderen met twee moeders die door deze gesprekken opeens een podium hebben om te vertellen hoe hun gezin eruit ziet. Andere kinderen vertellen over families die groter zijn dan gebruikelijk, doordat de opa's en oma's ook gescheiden zijn. Het is mooi om te zien hoe kinderen van elkaar leren en openstaan voor verhalen en ervaringen van anderen. Kinderen leren dat geen twee situaties hetzelfde zijn. Kinderen leren elkaar beter kennen en begrijpen.

Activiteiten
Binnen het project worden veel verschillende activiteiten uitgevoerd. Er wordt een een poesiealbum gemaakt, natuurlijk met een versje voor elkaar, met pen en inkt geschreven. Dat valt niet altijd mee en het is prachtig om te zien hoe iedereen zijn best doet om voor een ander zo mooi mogelijk te schrijven.
Er worden veel spelletjes uit die tijd met elkaar gespeeld: sjoelen, hinkelen, kegelen, elastieken, boter-kaas-en-eieren, pijltjes schieten met een zelfgemaakte schietpijp, touwtjespringen, borduren en weven.
In sommige klassen wordt een opa of oma uitgenodigd om te vertellen over vroeger. Een opa die vroeger zelf schoolmeester was vertelt over hoe het ging op school. Er wordt ademloos geluisterd en het hemd wordt hem van het lijf gevraagd.

De opa-en-omadag
Het hoogtepunt van deze periode is de afsluiting met de opa-en-omadag.
Een dag waar reikhalzend door werkers en medewerkers naar wordt uitgekeken. Tweehonderd opa's en oma's komen naar school toe
om samen met hun kleinkind activiteiten te doen en de school te bekijken. Kinderen van wie de opa of oma niet kon komen vormen met een ander kind een tweetal en worden door die opa of oma liefdevol omarmd.
De opa-en-omadag is door de kinderen goed voorbereid. De klas is gepoetst en opgeruimd en als je visite krijgt, zorg je natuurlijk voor iets lekkers. De kinderen zitten met lange nekken in de kring uit te kijken of hun opa of oma er al aankomt. *'Ja! Ik zie mijn oma!!'*
De kinderen nemen de jassen van de opa's en oma's aan en begeleiden ze naar een stoel.
'Wilt u een kopje thee?'
'Heppie ook koffie?'' 'Nee, sorry er is alleen thee, maar u mag wel een koekje kiezen!'

Na de thee lopen de werkers hand in hand met hun grootouders door de sneeuw richting bosrand, kinderboerderij of voetbalveld. De kinderen vertellen apetrots over hun school. Grootouders die voor het eerst op school zijn, vallen van de ene verbazing in de andere. Andere werkers blijven nog in de klas om samen met hun grootouders in de poesiealbums schrijven. Mét kroontjespen! Maar er worden ook interviews afgenomen, en kennen de opa's en oma's de tafelsommen nog wel? Samen worden er leesspelletjes gedaan, wordt het digibord uitgelegd en kunnen de kinderen met hun opa of oma oud-Hollandse versjes en liedjes raden. Ook ganzenbord en mens-erger-je-niet worden volop gespeeld. Vreselijk gezellig allemaal!

We sluiten de dag weer gezamenlijk af in de groep. De kinderen hebben nog een verrassing voor de opa's en oma's! Ze beginnen heel lieflijk 'in de maneschijn' te zingen. Je ziet de grootouders vertederd zuchten.., totdat het liedje verandert in een rap-versie. De opa's en oma's klapperen met hun oren en de hele klas swingt de pan uit! Wauw!
Tot slot mogen de opa's en oma's ook wat laten horen. Het is fantastisch om ruim 40 grootouders per klas 'drie kleine kleutertjes' en 'er zaten zeven kikkertjes' te horen zingen.

Foto's: Jikke Klem

Bij het afscheid krijgen we meer dan eens de opmerking: 'och, wat is het hier fijn, ik zou willen dat ik vroeger bij u in de klas had gezeten'. 'Wat een heerlijke school. Mijn kleinzoon boft!'

Opa-en-omadag: over twee jaar weer!

Jikke Klem
Medewerker 3/4

bo

De rol van deugden in het onderwijs

Aan het begin van het schooljaar zijn de groepen 5/6 begonnen met het deugdenproject. Vanuit de Verenigde Naties is deze methode uitgeroepen tot een methode die bijdraagt aan wereldvrede, iets wat Kees Boeke zo graag wilde bereiken met zijn Kindergemeenschap. De deugden zijn universeel. Ze staan los van religie en kunnen daarom voor ieder mens leidraad zijn. Wij willen als kleurgroep de kinderen laten zien welke mooie deugden zij in zich hebben en welke deugden zij nog kunnen ontwikkelen. Het toegespitste doel is dat kinderen in sociaal-emotioneel opzicht sterker worden en kunnen bijdragen aan een goede sfeer in de Ronding, waarin iedereen aardig is voor elkaar, behulpzaam is en zich verantwoordelijk voelt voor zichzelf, elkaar en voor de school.

Elke twee weken staat er in onze kleurgroep dus één deugd centraal. Op maandag wordt de deugd geïntroduceerd. Gedurende twee weken worden er oefeningen gedaan met deze deugd, zoals rollenspellen. Daarnaast wordt elke dag in de kring de affirmatie voorgelezen die hoort bij deze deugd. Een affirmatie is een korte spreuk die de deugd beschrijft. Op deze manier worden de kinderen herinnerd aan de deugd die centraal staat en kunnen ze er die dag op letten. Aan het einde van de dag bespreken we wie de betreffende deugd die dag heeft gezien bij een werker. Deze klasgenoot krijgt dan een compliment. Dit is onze complimentenkring van de dag.

We hebben tevens een gezamenlijke deugdenboom in de ronding staan. Elke keer als we een nieuwe deugd geïntroduceerd hebben, wordt een vrucht met deze deugd in de boom opgehangen. Zo kunnen we elke dag zien aan welke deugden we werken en welke mooie eigenschappen wij mensen allemaal in ons hebben.

"De toekomstige volwassene moet in staat zijn na te denken over de wereld, te innoveren, onrechtvaardigheden aan te kaarten en de wereld op positieve wijze te veranderen."

Foto's: Louis Triemstra

De weg van het kind naar de volwassenheid is een proces van algehele transformatie. Het is een pad van afhankelijkheid naar autonomie. Deze ontwikkeling wordt enerzijds gedreven door de innerlijke krachten van het kind zelf, de aangeboren kwaliteiten en talenten, en anderzijds door haar omgeving, ouders, onderwijzers, leeftijdsgenoten en de maatschappij in het algemeen.

Onderwijs heeft tot doel om het kind op systematische wijze in deze ontwikkeling naar autonomie te begeleiden. Kennis en vaardigheden zijn hierbij van centraal belang, maar net zo belangrijk zijn de waarden, houdingen en deugden die het kind in staat stellen deze kennis en vaardigheden op een goede manier in te zetten.

Het doel is niet om een kind zo te onderwijzen dat het slechts mee kan draaien in een al functionerende maatschappij. De ambitie moet hoger liggen. De toekomstige volwassene moet in staat zijn na te denken over de wereld, te innoveren, onrechtvaardigheden aan te kaarten en de wereld op positieve wijze te veranderen.

Hiervoor is het vergaren van kennis en vaardigheden niet genoeg. Om het leerproces van mensen te stimuleren zijn deugden nodig zoals vrijgevigheid, eerlijkheid en openhartigheid. Om de vaardigheden te verfijnen is er liefde nodig, waardering voor schoonheid en precisie.

Het overbrengen van waarden, houdingen en deugden moet echter niet op rigide wijze gebeuren. Waarden moeten worden overdacht, houdingen onderzocht en deugden gepraktiseerd. Een simpele deugd als 'eerlijkheid' is niet in één zin te omvatten. Zij verandert van betekenis, afhankelijk van de situatie waarin ze wordt toegepast. Door deugden op een open wijze over te brengen, leren kinderen reflecteren en ontwikkelen zij de capaciteit om als autonome wezens dieper na te denken over ingewikkelde kwesties als rechtvaardigheid.

De wijze waarop onderwezen wordt, hangt samen met hoe wij de mens beschouwen. Als wij een mens zien als iemand die in staat is tot het vergaren van veel kennis, die emotionele dieptes kent, die rijk is aan talenten en die het vermogen heeft om de samenleving materieel en moreel vooruit te helpen, dan vereist dit een holistische vorm van onderwijs, waarin kennis, vaardigheden, waarden, houdingen en deugden elk centraal staan. Om dit grote doel voor onszelf concreet en uitvoerbaar te maken, richten wij ons met groep 5/6 dus het hele jaar op het deugdenproject.

Joyce en Jennifer, medewerkers 5/6

bo

Singapore Rekenen in de onderbouw

Iedere kleutergroep is dagelijks bezig met rekenen. De onderbouw werkt echter niet met een methode. Wel zijn we bezig met het ontwikkelen van de leerlijn rekenen met de gehele basisschool.
Bij het werken in de onderbouw gaan we uit van de ervaringen van de kinderen. Rekenen komt bijvoorbeeld aan bod als kinderen met blokken bezig zijn. Ze maken huizen waarop "passende" daken moeten komen. In de zandtafel worden er allerlei figuren en vormen gemaakt. In de gymzaal zijn kinderen bezig met begrippen zoals laag, hoog en het schatten van een afstand.
Als het herfst is nemen kinderen vaak eikels en kastanjes mee. De medewerker sluit aan op de beleving van de kinderen en daagt ze tijdens de kring uit om het materiaal te tellen, te classificeren enzovoort. Het leren rekenen gaat spelenderwijs zoals dat past bij een kleuter.

Ter ondersteuning van al deze rekenactiviteiten maakt de onderbouw gebruik van een serie van 6 rekenprentenboeken van "Singapore Rekenen". Er wordt een groot deel van de rekendoelen voor kleuters aangeboden. Deze doelen zijn per prentenboek duidelijk terug te vinden, waaronder getalbegrip, meetkunde en meten.

De teksten bieden aanknopingspunten voor rekenen en wiskunde. In de Singapore- didactiek ligt de focus op de ontwikkeling van het wiskundig redeneren en logisch denken. De kinderen worden aangemoedigd en uitgedaagd om rekenwiskundige problemen te visualiseren en op te lossen.
De onderbouw vindt de boekjes erg leuk en leerzaam, maar wij vinden het belangrijk dat het jonge kind spelenderwijs leert. Daarom hebben wij naast ieder boekje een leskist ontwikkeld met daarin allerlei les-ideeën, activiteiten en bijpassende materialen die aansluiten bij de verschillende ontwikkelingsniveaus van kinderen.
Het Singapore Rekenen zien wij als een prachtige aanvulling op het rekenen in de onderbouw. Op deze manier willen wij het rekenonderwijs boeiend houden voor alle kleuters in de onderbouw.

Trudy Grijpma, Anneke Ueffing

Foto: Louis Triemstra

Leerdoelen

In ieder prentenboek staat een sprookje, een fabel of versje centraal zoals:

1. Rekenen met Goudlokje. Leerdoel: groot, middelgroot, klein, kleiner dan, groter dan. De vormen zoals driehoek, rechthoek, vierkant e.d.
2. Rekenen met twee kleine vogeltjes. Leerdoel: synchroom tellen, het verkennen van erbij- of eraf-situaties
3. Rekenen met de kraai die dorst had: leerdoel: de begrippen "leeg","vol" en "halfvol". Gewicht en kracht.
4. Rekenen met Haas en Schilpad. Leerdoel: langzamer of sneller.
5. Rekenen met Tim en de Wolf. Leerdoel: telrij, hoeveelheden, getallen.
6. Rekenen met Sjaak Bonestaak. Leerdoel: hoog, hoger, hoogst. Betekenis van geld, getalgroepen.

bo

De bel doet het niet

Op de vloer gaat elk half uur de binnenbel. DINGDONG. Bij het horen van dit vriendelijk doch dwingend geluid springen we op, lopen we naar de plek waar we zijn moeten c.q. verwacht worden. De bel geldt niet altijd voor iedereen; soms hoef je niet te lopen, hoef je nergens te zijn, word je nergens verwacht, kun je lekker doorwerken. DINGDONG.
Maar deze week niet...
De bel doet het niet. Nou ja, hij doet het wel: met de hand.
Er waren wat probleempjes met de bel. De bel die elk half uur gaat, ook als 't niet nodig is. Wij willen de bel ook graag handmatig kunnen bedienen. Op de studiedag waren er twee mannen de hele dag druk mee.
De bel ging die dag te pas DINGDONG en te onpas. DINGDONG.
Het viel ons DINGDONG niet meer op. DINGDONG. En ja hoor...

De dag na de studiedag... Niets... radiostilte... geen bel... En? Erg? We belden zelf. We wisselden een blik en keurig om 9.15 uur ging de bel en nog een keer – keurig - om 9.50 uur. De medewerkers letten zelf op de klok. Onze hersens stonden op AAN. We waren alert.
Nog een dag later. Geen bel. We moppperen een beetje, maar op de vloer zijn alle bovenbouwers gewoon aan het werk. Zo af en toe kijkt er iemand op de klok. We bellen niet, en tóch is iedereen daar waar hij moet zijn, op 't juiste moment. Een enkeling vergist zich, maar dat gebeurde ook al toen de bel het nog deed. Ze waarschuwen elkaar, letten op elkaar, luisteren naar elkaar én kijken op de klok. Het brein staat op AAN. Ze zijn alert.

Zo zie je maar; 'Ieder nadeel heb ze voordeel', 'this is a different cookie' en het werkt 'fortraffic'.

Renee
Medewerker Groep 7/8

"We bellen niet, en tóch is iedereen daar waar hij moet zijn, op 't juiste moment."

bo

De werkersraad

"Op mijn vorige school hadden we ook een soort werkersraad maar hier wordt er echt naar oplossingen gezocht".

Hijmen groep 8 Laura/Betty

Van koptelefoons tot bosrandperikelen: BO-werkers laten zich horen in de werkersraad. 13.40 uur: de eerste kinderen komen binnen in de Punt. "Willen jullie de kleuters even ophalen?" De volgende kinderen die arriveren helpen mee de bankjes goed in een kring te zetten en ik vraag één van hen om het presentielijstje bij te houden. Ik, of één van de kinderen die het al eens eerder gedaan heeft, leg even uit wat de bedoeling is en hoe het lijstje werkt. Elke groep die vervolgens binnenkomt, meldt zich even bij hem of haar. Er wordt onder de juiste datum een kruisje achter de groep gezet: present!

Als ook de kleuters er zijn, kunnen we beginnen. "Goeiemiddag allemaal, we gaan eerst de punten van vorige week nog even doornemen!" De werkersraad is van start.

Elke woensdagmiddag van 13.45 uur tot 14.15 uur is het tijd voor de werkersraad. Twee kinderen van elke groep komen meepraten over het wel en wee op school. Het doel: kinderen leren meedenken bij het vinden van oplossingen voor problemen van alledag, waardoor een gevoel van verantwoordelijkheid groeit. Maar ook om ruimte te geven aan nieuwe ideeën van kinderen. Niet alle groepen zijn altijd vertegenwoordigd. Sommige groepen hebben op dat moment wel eens andere activiteiten die de voorrang verdient. De meeste groepen hebben een roulatiesysteem. Alle kinderen komen in een schooljaar een paar keer meedoen. Het komt ook wel voor dat kinderen zó actief meedenken en het zó leuk vinden dat ze vaker mogen komen. En sinds kort ben ik gestart met het laten voorzitten van de bijeenkomst door een bovenbouwer. Notuleren doe ik zelf. Ik maak er een - óók voor kinderen - leuk en leesbaar verslag van.

Het is al met al een heel divers gezelschap. Van kleuters tot groep 8-ers, ze zitten allemaal bij elkaar, luisteren naar elkaar en mengen zich in discussies die ontstaan over punten die ingebracht worden. En ook sommige kleuters weten hun mondje al aardig te roeren! Andere zitten heel aandachtig te luisteren en vinden het 'heel stoer' om erbij te mogen zitten.

'Wij vinden het heel leuk om naar de werkersraad te gaan!'

Groep Monique/Wilma

'Waarom werkersraad: soms gaan dingen niet goed, daarover praten ze met elkaar"

Groep Monique/Wilma

Iedere groep heeft een eigen schriftje waarin te brengen bespreekpunten genoteerd worden. Tijdens de bespreekingskring worden de notulen van de vorige week besproken en worden nieuwe punten geïnventariseerd. Het schriftje gaat mee naar de werkersraad als er iets te bespreken valt. Het wordt ook gebruikt om gemaakte afspraken in op te schrijven. Deze afspraken staan natuurlijk ook in de notulen.

En waar gaat het dan over? Wat voor punten worden besproken? Eigenlijk alles wat in schooltijd en in pauzes gebeurt. We zijn bijvoorbeeld begonnen met kinderen die dat leuk vinden ook pleinwacht te laten lopen. In de werkersraad wordt dit met enige regelmaat geëvalueerd. Hoe gaat het, werkt het, kunnen kinderen dat wel? Wat moet hun taak zijn? De gesprekken kunnen ook gaan over bosrandperikelen, over het voetballen (wie mag wanneer de doeltjes gebruiken?), het wc-gebruik, over regels in de Ronding, maar bijvoorbeeld ook over koptelefoons, verdwenen pennen, gebruik en indeling van kasten van de bouw. Het zijn groepsoverstijgende zaken waar wij in de werkersraad oplossingen voor proberen te vinden. In plaats van alleen maar 'klagen' over dingen die niet goed gaan, bespreken we óf we iets gaan ondernemen en zo ja, wát. Daar komen soms heel verrassende dingen uit! Het kan zijn dat we dan tot *een actiepunt* overgaan: de kinderen die een punt ingebracht hebben gaan bijvoorbeeld met een bespreekopdracht naar Jeroen Goes. Of met een gericht voorstel naar één van de kleurgroepvoorzitters. Jeroen of de betreffende medewerker pakt dan verder op wat de werkersraad voorbesproken heeft. Kinderen worden dan soms zelf aan het werk gezet: 'Goed idee, ga het maar regelen!'

We besluiten de bijeenkomst van de werkersraad met *een compliment van de week!* Een ieder die iets heel leuks vermeld wil zien in de notulen kan dat aangeven. Dat kan om een leuke activiteit gaan, maar ook om een pluim voor een medewerker of stagiair.

Al met al een mooi en nuttig orgaan in de basisschool. We hebben al mooie dingen bereikt. Een voorbeeld: inventariseren van alle kapotte of verkeerde maat koptelefoons door de hele school waarna nieuwe zijn besteld en de juiste koptelefoons op de juiste plek kwamen. Bovenbouwers brachten dit punt in en mochten aan de slag. Ander voorbeeld: de nieuwe voetbalgoaltjes die kapot waren worden nu versneld gerepareerd door de inzet van de werkersraad. En leuke ideeën? Die zijn er ook. Kinderen van groep 5/6 stelden voor om chillplekken te maken op het terrein, plekken waar ze droog kunnen zitten als het regent. Niet iedereen vond dit belangrijk maar het werd wel *een actiepunt:* ze zijn bij Jeroen geweest en dit punt wordt bekeken. De werkersraad heeft alvast leuke plekken uitgekozen.

Elsbeth de Kort

Foto's: Nicky van der Pols

"Ze zoeken dan een oplossing en schrijven dat in boekjes. Ze zeggen het tegen de medewerker en dat helpt!"

Groep Monique/Wilma

Werk dan mee in de Werkplaats

Personalia
Kim Gaalman, 41 jaar, medewerker 5/6. Ik woon samen met Jasper en onze twee zoons Polle (8) en Boris (6).

Basis- en middelbare school
Basisschool 't Oldhof in Borne
Middelbare scholen: De Grundel in Hengelo, Twickel in Hengelo.

In het onderwijs sinds
In 2006 ben ik begonnen op Jenaplanschool De Overkant in IJsselstein. Qua pedagogiek een soort 'Werkplaatsje'.

Waarom heb ik voor het onderwijs gekozen?
Ik was creatief en technisch op de middelbare school. 1+1=2: dus dat moest bouwkunde worden. Tegen het einde van deze studie werkte ik als secretaresse in een instelling voor geestelijke gezondheidszorg. Ik merkte dat ik het fijn vond om iets met meer maatschappelijke inhoud te doen.

Het afstuderen bij bouwkunde bestond uit het ontwerpen van een gebouw in een omgeving. Ik koos ervoor om een dierentuin te ontwerpen. Tijdens de onderzoeksfase ging ik op een basisschool met kinderen brainstormen over wat hun ideale dierentuin zou zijn. Dit bleek niet het eenrichtingsverkeer te zijn dat ik van vroeger kende (leerkracht voor de groep en kinderen die braaf doen wat de juf ze opdraagt), maar kinderen kwamen met goede ideeën en mooie ontwerpen. Ik vond dit een mooie ervaring en kreeg er veel energie van. En toen wist ik dat dit is wat ik wil.

Werkzaam op de WP sinds
Februari 2011. Wij wilden onze kinderen op de Werkplaats en zijn daarvoor naar Bilthoven verhuisd. Ik kon in 2011 als invaller beginnen. In de hoop dat dit een vaste baan zou worden, heb ik die stap genomen.

Waarom heb je voor de WP gekozen?
Goed onderwijs is belangrijk. Maar voor mij is dit meer dan alleen maar goed reken- en taalonderwijs. Een kind ontwikkelt zich voornamelijk door interactie. Ook creativiteit vind ik belangrijk voor de ontwikkeling van een kind. Al deze dingen vind ik terug in de WP.

Wat inspireert je uit de WP-geschiedenis?
Waarom 'werkplaats' en niet 'school'? Bij school ben ik geneigd te denken aan iemand die 'geschoold wordt' en het is mijn bedoeling juist niet te 'scholen' maar hun de gelegenheid te geven door allerlei soort werk zich naar hun eigen aard en aanleg te ontwikkelen. (Kees Boeke)

Een mooie belevenis
In 5/6 werken wij aan de deugden (bijvoorbeeld: respect, rekening houden met elkaar, assertiviteit en vergevingsgezindheid). Toen ik laatst bij een gesprek tussen twee meisjes zat, van wie de een vond dat de ander altijd alles bepaalde en zij zich daardoor ongelukkig voelde, hoorde ik deze meiden zo'n mooi gesprek voeren! Ze luisterden naar elkaar en praatten met elkaar. Samen kwamen ze tot een oplossing. Ik zat erbij, keek ernaar en genoot ervan.
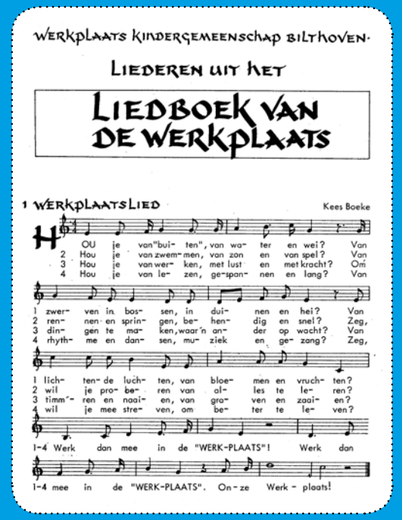
WERKPLAATS KINDERGEMEENSCHAP BILTHOVEN

LIEDEREN UIT HET

LIEDBOEK VAN DE WERKPLAATS

1 WERKPLAATSLIED — Kees Boeke

Personalia
Sara Jabri, medewerker Frans in team 7 (VWO 5 en 6). Geboren op 20 augustus 1982 in Kenitra (Marokko). Getrouwd en wonend te Enschede. In verwachting van een eerste kindje.

Basis- en middelbare school
Basisschool doorlopen op de Mattheusschool in Utrecht. Daarna College Blau-capel (het huidige Gerrit Rietveld), eveneens in Utrecht.

In het onderwijs sinds
2002

Ik had zowel mijn derdejaars-stage als mijn eindstage op de WP gedaan en ik hoopte dat ik mocht blijven. Omdat er in het begin maar een paar uur beschikbaar waren, deed ik er ook de huiswerkklas en een paar uren Nederlands bij. Ik ben daarnaast verder gaan studeren om mijn eerstegraadsbevoegdheid te halen. Toen ging oud-collega Wilma van der Veen met pensioen en kon ik geleidelijk aan in de bovenbouw aan de slag.

Waarom heb je voor het onderwijs gekozen?
Ik wilde na de middelbare school iets met culturele antropologie of talen doen. Mijn doel was zo gauw mogelijk mijn propedeuse halen op het HBO en dan de boeken induiken op de universiteit. Ik zag mijzelf absoluut niet voor de klas staan, veel te eng. Toen moest ik een snuffelstage doen op een school in Utrecht en werd ik alsnog verliefd op het vak. Bovendien kom ik uit een onderwijsnest, dus onbewust hebben mijn ouders wellicht toch nog een stempel gedrukt op mijn keuze.

Waarom heb je voor de WP gekozen?
Tijdens mijn stages voelde ik mij al een volwaardig lid van de sectie én van het team, dat gaf een veilig gevoel. Er is ruimte voor eigen inbreng, creativiteit en zelfontplooiing. Wat ik ook mooi vind, is de laagdrempeligheid tussen medewerker en werker. Toen ik voor het eerst voor de klas stond was ik net 21, amper een paar jaar ouder (en een kop kleiner) dan de gemiddelde vwo 6 leerling. Toch was dat geen belemmering; werkers willen uiteindelijk dat je voor ze klaar staat en ze helpt, of dat nu als mentor is of als vakmedewerker.

Wat inspireert je uit de WP-geschiedenis?
Ik kan mij nog goed de introductie over Kees Boeke herinneren die toentertijd voor nieuwe medewerkers werd gehouden, en wat mij vooral van het verhaal en de videobeelden is bijgebleven is de term gelijkwaardigheid. De mening van werkers wordt serieus genomen en ook nu nog zie je dat bijvoorbeeld terug in de klankbordgroep.

Een mooie belevenis
De buitenlandse reis staat met stip op één. Ik heb de afgelopen vijf jaar met veel plezier samen met vakgenote Paulina een fantastische Marokkoreis mogen organiseren voor de examenwerkers met Frans in hun pakket. De mooie, waardevolle gesprekken tijdens de reis, de schooluitwisseling en de verschillende vrijwilligersorganisaties die we hebben bezocht, het zijn allemaal kostbare herinneringen. Werkers naast de taaldoelen die we nastreven ook leren om met een open blik naar de wereld te kijken: wat wenst een docent nog meer? En natuurlijk werkers kunnen begeleiden tot aan hun eindexamenjaar, ze kunnen opbellen met het goede nieuws en het samen vieren. Als ik zie met hoeveel bloed, zweet en tranen sommige werkers het toch hebben gehaald en als ik zie hoe ze als persoon gegroeid zijn, ben ik extra trots. Ontroerd zelfs!

Foto: Louis Triemstra

Betrokken bestuurders voor de Werkplaats

In de afgelopen maanden zijn belangstellenden gezocht voor het lidmaatschap van het toezichthoudend bestuur van de Werkplaats. Onder meer via website en nieuwsbrieven werden gegadigden opgeroepen zich te melden.
De behoefte aan nieuwe leden ontstond doordat eind vorig schooljaar en eind 2014 zittende bestuursleden aan het eind van hun termijn afscheid namen. De laatste twee vertrekkende leden wil ik hier graag nog even noemen. In de WP-krant van juli 2014 namen we afscheid van Gezinus Hagen, middels een interview met hem over zijn bestuursperiode. In dit nummer van de WP-krant zet Jos Heuer vertrekkend bestuurslid Anneke van Heertum in het zonnetje.

In het profiel voor nieuwe leden voor het toezichthoudend bestuur werden met nadruk de aandachtsgebieden onderwijs en jeugd, cultuureducatie en creativiteitsontwikkeling genoemd. En de zoektocht heeft resultaat gehad.

De benoemingsadviescommissie bestond uit: Annemieke van Beek (voorzitter toezichthoudend bestuur), Lem van Eupen (vice-voorzitter toezichthoudend bestuur), Berend Ike (namens de Gemeenschappelijke Medezeggenschapsraad) en de directieleden Jeroen Goes en Henk Zijlstra.
Na een serie interessante gesprekken met boeiende kandidaten heeft de adviescommissie drie nieuwe leden voorgedragen die we graag via deze WP-kant aan de schoolgemeenschap voorstellen:

Joris Backer is lid van de Eerste Kamer. Hij is in zijn fractie onder meer portefeuillehouder onderwijs en hij brengt veel ervaring mee op het gebied van besturen en toezichthouden.
Hij kent de school als oud-werker en recent van zijn bijdrage aan het gammasymposium, gehouden in het najaar van 2013 voor de bovenbouwwerkers van het VO.
Hij schrijft onder meer dat hij door zich te melden voor het toezichthoudend bestuur iets terug kan doen 'voor de karaktervormende en leerzame jaren' op de Werkplaats.

Edwin Jacobs is directeur van het Centraal Museum Utrecht. In zijn huidige werk neemt de verbinding tussen onderwijs en kunstervaring een belangrijke plaats in. Ook in zijn werkzame leven verbindt hij de ervaring van onderwijs, cultuureducatie en creativiteitsontwikkeling.
Edwin zal de kundigheid en betrokkenheid van het bestuur m.b.t. het belang van creativiteit in de ontwikkeling van werkers zeker versterken.

Micha de Winter is voor de Werkplaats een bekende naam. Hij is faculteitshoogleraar maatschappelijke opvoedingsvraagstukken aan de Universiteit Utrecht. Hij is vader van twee oud-werkers. En Micha heeft in de afgelopen jaren zijn inzichten m.b.t. jongeren, de samenleving en het Werkplaatsonderwijs gedeeld: hij leverde een inhoudelijke bijdrage bij de opening van de nieuwbouw VO, verzorgde een thema-avond voor de ouders van het VO en ging in gesprek met medewerkers BO & VO op een gezamenlijke studiedag.

Toezichthoudend bestuur en directie zijn zeer verheugd dat deze drie 'zwaargewichten' hun tijd, energie en inzichten de komende jaren ter beschikking willen stellen aan de Werkplaats, aan de verdere ontwikkeling van ons onderwijs en aan onze organisatie, in het belang van onze werkers.

Henk Zijlstra

Ida Gerhardt

Ida Gerhardt, medewerker klassieke talen op de WP: "Dwars tegen de keer"

"Dwars tegen de keer. Leven en werk van Ida Gerhardt" is de titel van de biografie van Mieke Koenen over de gelauwerde dichteres (uitg: Atheneum-Polak&van Gennep, Amsterdam 2014). De titel verwijst naar een persoonlijkheidskenmerk van deze vrouw: wars van mode, steeds op zoek naar duurzame waarde. Ida is van september 1951 tot 29 oktober 1964 medewerker klassieke talen geweest op de Werkplaats. Toen ik in augustus 1980 voor die vakken op de WP werd aangesteld, werd me verteld dat ik een beroemde voorgangster gehad had. En deze zeer knap en helder geschreven biografie van Koenen, een classica die al vele hoogstaande publicaties over Gerhardt heeft uitgegeven, heeft me meegesleept in haar spannende leven, in een spannende tijd: de 20e eeuw. Er zijn vele getuigenissen van de wijze waarop Ida als zelfstandig levende vrouw in die wereld stond en handelde. En wat de biografie nog extra rijk maakt, is de koppeling van Ida's gedichten aan vele door Koenen beschreven levensmomenten: ontoegankelijke dichtregels worden opeens duidelijk en openen eigen levenservaringen. En dan 'vangt een gedicht een moment', een eis die Ida aan poëzie stelt.

"O, kleine gesprekken met de hele vroege komers, eerste merels, die het begin van de lesdag aankondigen, hoe mis ik jullie zo om 10 voor half negen!"

Hoop en verlangen
Met het onderstaand gedicht ben ik mijn praatje begonnen op avonden waarop ik als decaan de ouders informeerde over vakkenpakketten en vervolgstudies:
"Alles is pas aangevangen.
Ongemeten zijn de kansen:
Orpheus liet de stenen dansen".
Ida zegt deze woorden, kijkend over de IJssel op de dijk in de buurt van Eefde, een dorp onder Deventer, aan het begin van een documentaire over haar door Cherry Duyns ("De wording" in 1984). Zij is dan al 79 jaar en leeft daar al jaren met haar partner Marie van der Zeyde, de vrouw die zij al tijdens haar gymnasiumtijd had leren kennen. Het gedicht getuigt van een ongebreidelde hoop en een gefundeerd vertrouwen. En dat levensgevoel kenmerkt haar en dat heeft haar ook aangetrokken in lesgeven, in de WP en in de zeggingskracht van poëzie; dit alles ondersteund door "een levenlang gesprek met God" zoals de dominee bij de dienst bij haar dood zei; als zij "ontweken is naar het blauw".

Hoe is zij op de WP terechtgekomen?
Ida is vanuit Bilthoven naar Eefde gegaan. Kees Boeke zelf heeft haar in december 1950 in Kampen opgezocht en uitgenodigd om "de leiding van een nog nieuw op te zetten gymnasiumafdeling" op zich te nemen. Volgens Koenen is Kees waarschijnlijk op dat idee gekomen door aanbevelingen van Mevr. Prof. Stellwag, hoogleraar pedagogiek, en een

vriend van haar, Martien Langeveld, ook pedagoog, die "betrekkingen had met de Boekeshool". Marie, Ida's partner, formuleert in de biografie die zij over Ida schreef, de WP als volgt: "de meest progressieve school van Nederland, waar zoveel dingen mogelijk zouden zijn die bij het gewone onderwijs nooit hadden gekund". Dat vooruitzicht om op de WP een pioniersrol te kunnen vervullen gaf aan Ida een nieuw elan, zo zegt Koenen. Gerhardt, die vanaf 1939 op het Gemeentelijk Lyceum in Kampen had lesgegeven, voelde zich al snel thuis op de WP. "Zij genoot van de vrolijke sfeer in de lerarenkamer, waar zij - zoals ze met de nodige overdrijving zei - in de eerste week al meer gelachen had dan tijdens haar hele leraarstijd in Kampen". Zij begon op de WP eigenlijk in de laatste tijd van Kees als schoolleider. Zij raakte "diep onder de indruk van zijn eenvoud, religiositeit, pedagogische kwaliteiten en liefde voor natuur en cultuur"; bestaanskenmerken waar Ida ook veel mee op had.

Hoe beviel Ida de WP en hoe beviel de WP Ida?

Bij de beoordeling van januari 1952 "was men vol lof over de lerares klassieke talen". Zij was voor de werkers veeleisend enerzijds, was wars van gemakzucht, deed anderzijds ook veel voor hen. Zij hield oog voor de ruimte die een werker nodig had om "zich te kunnen ontplooien en uit te groeien tot een evenwichtig lid van de menselijke gemeenschap". "O zeker, de les staat in het centrum. Maar primair is de family of man, waar we het allemaal van moeten hebben als brood" (Gerhardt). Zij was zeer enthousiast over uitvoeringen van klassieke muziek die Boeke organiseerde (*Messiah* van Händel, *die Schöpfung* van Haydn) en het Muiderslotproject over P.C.Hooft. "Werkers en medewerkers herschiepen in het Muiderslot een dag uit het leven in de zeventiende eeuw met als hoogtepunt uitvoeringen van Hoofts *Granida*.".

Ida vertelt in 1984 in een lezing over haar zoeken naar de goede relatie met werkers: "Met vallen en opstaan hebben we [...] de omgang en groepen opgebouwd met [...] bij Boeke, waar veel ouderloze kinderen waren. Niet zozeer kinderen die geen ouders meer hadden, als wel ouders die liever die kinderen niet meer hadden. We hadden ook een aantal internaten. Het is daar niet zo gemakkelijk om wat geheel verstoord is - niet in de menselijke verhouding die je niet herstelt, maar in het kind zelf - weer ruimte te geven". En getuigenissen van haar oud-werkers vertellen over haar open houding naar hen, haar inspirerende vakkennis, maar tevens over haar hoge eisen. In een open brief aan hen in februari1952 schrijft zij: "Wanneer ik de uren in jullie groep wil blijven geven, moet je je daar wat op instellen. Ik bedoel daarmee de heel gewone dingen: allereerst dat je je les kent, zeer nuchter kent. Zonder dit entree moet je niet komen: in het algemeen niet en zeker nu niet. Er is iets onwaardigs in, neer te strijken met halve of niet geleerde spullen en te wachten tot ik de les oplever. Dat wijst de eerlijke docent af; hij

weet dat het zóó niet mag omdat het tot niets leidt." Zij verwijst hier naar de wederkerigheid in de relatie werker-medewerker, een aspect van menselijke relaties op grond van gelijkwaardigheid en authenticiteit. In Ida's woorden: "Het enige wat ik probeer in mijn omgang met jonge mensen is, zonder erover te praten, díe veiligheid te scheppen waarin niemand iemand loeren draait. En dan komen de lessen wel terecht; het is goed werken als de seinen op veilig staan." Herinneringen van oud-werkers melden ook hoe zij "altijd open stond voor suggesties van leerlingen, waardoor het gevoel ontstond dat ze in samenspraak aan het werk waren." En één oud-werker beschrijft Ida's inspiratie als volgt: "Zij leerde je de taal proeven". Nadat Kees Boeke in 1953 afscheid van de WP had genomen, stuurde Ida hem in december 1956 een brief met

deze passage: "Wat ik bij de Messiah heb gezien, zal ik nooit één sterveling kunnen vertellen. Nog minder wat er in simpeler bewoordingen was, en waarvan de glans niet verbleekt. Wij gaan, in een geheel ánders gerichte wereld, met ons Gymnasium gelukkig toch nog steeds de weg van verdieping en concentratie, en ik heb met mijn werkers véél prachtigs mogen leren en genieten. En velen om mij heen trachten het niet anders, al worden wij wél groot in getal. Er is veel trouw en liefs in de Werkplaats."

Afscheid van de WP

Wat in Ida's tijd van de WP niet meewerkte, was haar gezondheid: "Hevige krampen in haar hoofd, een ontregelde bloeddruk, hartproblemen of astmatische aandoeningen", waarschijnlijk veroorzaakt door haar psychische spanningen. Op de WP had Ida het behoorlijk moeilijk met het nieuwe regime van de opvolgster van Kees, Tine Lambert; zij vond dat "funest voor het idealisme en de kunstzinnige sfeer in de Boekeschool". Ook het dubbelleven van docent en dichter trok een zware wissel op haar toch wel broze gezondheid. Er waren nog teveel ervaringen uit haar jeugd niet verwerkt: haar moeder heeft haar fysiek en mentaal naar het leven gestaan.

Een leuke anekdote is dat Ida ongelooflijk gestoord werd door de herrie van de laag overvliegende straaljagers van basis Soesterberg. Zij heeft het voor elkaar gekregen dat de commandant van de basis persoonlijk in haar huis op de Bilderdijklaan 14 – Ida's en Marie's eerste eigen koophuis – is komen luisteren. En toen ook dat niet hielp, heeft zij zich tot de koningin gericht.

Enfin, op 29 oktober 1964 nam Ida noodgedwongen afscheid van de WP. Haar afscheidsrede is bewaard gebleven en daar staan ook weer pareltjes van beschreven ervaringen in: "O, kleine gesprekken met de hele vroege komers, eerste merels, die het begin van de lesdag aankondigen, hoe mis ik jullie zo om 10 voor half negen! "Zeg, Ida, heeft U de kachel al aan thuis?" "Ikke wel" "Wij ook!" Zij schetst waar kinderen zich vooral mee bezig houden: "zich geaccepteerd voelen of niet?" Daarvoor is volgens haar de primaire communicatie nodig: "Die reële waarachtige verbinding, die verhouding van argeloze echtheid die onuitputtelijk is: veiligheid, vertrouwen, werkkracht en inspiratie. Het oervertrouwen van een mens schijnt het oervertrouwen in een ander mens te zijn. [...] Moeders en vaders zien ons aan en beamen dat we *welkom* zijn". Het boek zit boordevol van deze eeuwige waarheden. En over Kees nog een citaat: "Hij is een der eersten die de revolte der jeugd (ik meen de werkelijke, de geïnspireerde revolte) heeft voorbereid".

Ida Gerhardt heeft Boeke ook in een niet-gepubliceerd gedicht gewaardeerd als mens/pedagoog:

Kees Boeke op een ochtendvroeg

Het kind dat aan de blinde muur
schreit om zijn tol die niet wil staan,
hoort stappen in het vroege uur.
Een vaste hand en, trots figuur,
beschrijft de priktol boog en baan.
En alle lichtjes springen aan
voor het oude en jonge kind.
De dag heft aan, het spel begint.

"Alles is pas aangevangen"

Terug naar "Alles is pas aangevangen" en de dansende stenen van Orpheus. De WP moet voor Ida een plek geweest zijn waar Orpheus zijn betoveringen kon uitvoeren. Koenens biografie is een bijzonder boek over een bijzonder mens. Zij beschrijft het leven zo waar en concreet dat de grenzen vervagen: het boek gaat ook over je eigen leven, je eigen beslissingen, je eigen verlangen. En dat is dan wel heel knap als een biografie dat voor elkaar krijgt.

"Dwars tegen de keer. Leven en werk van Ida Gerhardt" (uitg: Atheneum-Polak&van Gennep, Amsterdam 2014). € 39,99 (814 pag.)

Mannus Goris

Anneke van Heertum

Anneke van Heertum: meer dan 25 jaar hoeder van erf- en gedachtegoed

Het erfgoed Boeke naast het werelderfgoed van Karl Marx
Op vrijdag 16 januari jl. bezocht ik met Anneke van Heertum het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis in Amsterdam. We gingen daar met de collectiebeheerder praten over de overdracht van archiefstukken van De Werkplaats. We zijn in de grote archiefruimte gaan kijken naar de vele dozen "Boeke" die daar al staan. En passant mochten we - nadat een gordijntje voor een kast opzij geschoven was - ook een blik werpen op 'Das Kapital' met de handgeschreven aantekeningen van Karl Marx in de kantlijn en op een exemplaar van het Communistisch Manifest. Het erfgoed van Boeke en De Werkplaats in dezelfde ruimte en met dezelfde zorg behandeld als dit belangrijke Werelderfgoed. Beter kan het niet. Dat geldt ook voor het onderwijsmateriaal dat wij nu nog in school hebben en niet meer gebruiken. Dit willen we aan Het Onderwijsmuseum overdragen. Daar is al veel onderwijsmateriaal aanwezig dat door Kees Boeke is bedacht en ontworpen.

Anneke heeft zich ten doel gesteld om het archief in goede handen achter te laten. Voor de zomervakantie hopen we ook dit project afgerond te hebben en daarmee sluit zij het hoofdstuk Werkplaats en haar jarenlange bemoeienis met erf- en gedachtegoed af.

Behoud van de 'voortuin' van het oude Werkplaatsgebouw
Anneke is meer dan 25 jaar geleden in een actieve rol bij De Werkplaats betrokken geraakt toen haar kinderen als kleuter op school kwamen. Ze werd lid van de ouderraad en deed mee aan de actie die mede door de dochters Boeke geïnitieerd was om de tuin vóór het oude Werkplaatsgebouw te behouden. Hij werd door vrijwilligers – onder wie Anneke – opgeknapt. De gemeente was toen eigenaar van het pand en wilde de 'voortuin' verkopen. Daar zouden dan huizen komen te staan. Gelukkig is dit niet doorgegaan. Anneke en alle anderen die hier actief bij betrokken waren mogen we daar nu nog dankbaar voor zijn: er is een mooi vrij uitzicht op dit erfgoed van De Werkplaats.

Tentoonstelling en tijdschrift bij WP-70
Bij het 70-jarig bestaan van De Werkplaats in 1996 heeft Anneke samen met Ellen Drees van de 'Historische Kring D'Oude School' een tentoonstelling georganiseerd over de geschiedenis van De Werkplaats. Zij hebben ook een themanummer van De Biltse Grift samengesteld, met o.a. "De geschiedenis van de Werkplaats in beeld", een serie tekeningen van Hermann von der Dunk en een paar andere (oud-)werkers die door Hermann bij de opening van het 'nieuwe' gebouw in 1951 vertoond en van commentaar voorzien werden. Op de tentoonstelling waren kopieën van dit beeldverhaal te zien. Anneke had daarvoor gezorgd en na afloop heeft zij deze zorgvuldig in ons archief opgeborgen. Een half jaar geleden zijn we de originelen weer bij Hermann von der Dunk thuis gaan ophalen om er nogmaals een kopie van te maken en nu gelijk ook digitaal. Anneke had gemerkt dat ze uit ons archief verdwenen waren en maakte zich daar zorgen over. Dankzij haar inzet zijn ze weer terug en hopen we dit beeldverhaal binnenkort op onze website te kunnen laten zien.

Projectleider verhuizing
De kinderen van Anneke gingen van de basisschool naar het Voorgezet Onderwijs van de WP. Zij werd ook daar lid van de ouderraad. Later zaten we met haar als Wethouder van Onderwijs aan tafel bij de afronding van de besluitvorming rond het nieuwbouwproject. Zij heeft zich er in het College hard voor gemaakt dat dit volgens de eerder gemaakte afspraken door kon gaan. Na haar wethouderschap is Anneke in aanloop naar de nieuwbouw begonnen met het ordenen en opruimen van het archief. We wilden niet dat er bij de verhuizing belangwekkende stukken verloren zouden gaan. Zo zijn we met oude filmrollen bij het Instituut van Beeld en Geluid terecht gekomen, om deze in bewaring te geven en te digitaliseren. Anneke maakte de afspraken en zorgde dat alles in goede banen werd geleid. Met haar planmatige en doortastende aanpak bleek zij ook een ideale projectleider verhuizing. Er kwamen een projectplan en een verhuisteam met een eigen werkruimte. Vandaaruit werd alles geregeld. De oude school werd op tijd voor de sloop leeg opgeleverd en in augustus 2006 konden we het nieuwe schooljaar in het nieuwe gebouw van het Voortgezet Onderwijs starten.

Bestuurslid
In 2010 is Anneke bestuurslid geworden. Zo kwamen de verschillende terreinen waarop zij in de daaraan voorafgaande jaren actief is geweest samen. Vanuit een nieuwe rol heeft zij een bijdrage geleverd aan behoud en vernieuwing van het gedachtegoed van De Werkplaats. Inmiddels heeft Anneke het bestuurslidmaatschap neergelegd en hebben we afscheid van haar genomen, met veel dank voor ruim 25 jaar zorg voor erf- en gedachtegoed.

Jos Heuer

Foto: Archief Jos Heuer

"Anneke en alle anderen die hier actief bij betrokken waren mogen we daar nu nog dankbaar voor zijn: er is een mooi vrij uitzicht op dit erfgoed van De Werkplaats."

VO

Een veilige school met aandacht voor brede ontwikkeling

De Werkplaats is een veilige school met een brede aandacht voor de ontwikkeling van leerlingen. De school heeft een opvatting over die brede ontwikkeling en maakt die keuze ook waar. De medewerkers zijn professioneel gericht op ontwikkeling, van zichzelf en van hun leerlingen. De leerlingen maken gebruik van de mogelijkheden die hun geboden worden en ze voelen zich gezien op de school.

Dit is de kern van de conclusie die de onderwijsinspectie trekt na een bezoek van twee dagen in februari aan onze school. Twee dagen waarin lessen bezocht zijn, het schoolklimaat is beproefd, veel gesprekken zijn gevoerd met werkers en medewerkers, rapportages en documenten zijn bestudeerd. Het onderzoek vond plaats in het kader van het zogenaamde onderwijsjaarverslag waarbij we in de steekproef vielen.

De aandacht was gericht op sociale veiligheid, burgerschap en begeleiding. Tegelijk werd regulier onderzoek uitgevoerd naar de onderwijskwaliteit van de afdeling vmbo.

Om met dat laatste te beginnen: opnieuw is vastgesteld dat de vmbo-afdeling een basisarrangement krijgt, net als de beide andere afdelingen: havo en vwo. Dat staat in inspectietermen voor de constatering dat alles m.b.t. de onderwijskwaliteit (resultaten, kwaliteitszorg, lessen) op orde is. Dat is plezierig en verwacht.

> "De school heeft een duidelijke opvatting over wat men de leerlingen wil meegeven, breder dan alleen het cognitieve, cijfermatige gedeelte, en die opvatting wordt waargemaakt."

Belangrijker is dat in het grootste deel van het onderzoek vooral breder gekeken is. En dat werd afgesloten met bovengenoemde uitspraken. Sociale veiligheid in brede zin is één van de sterke punten van de school. 'De school heeft een duidelijke opvatting over wat men de leerlingen wil meegeven, breder dan alleen het cognitieve, cijfermatige gedeelte, en die opvatting wordt waargemaakt.' Men noemde onder meer: veel vakoverstijgende onderdelen en veel samenwerking tussen vakken en docenten; een waarneembare brede aandacht voor creativiteit; een zinvol programma Gezonde School. De sociale veiligheid wordt bewust bewaakt en bevorderd, het is geen toeval maar een keuze.

Ondersteuning en begeleiding van de leerlingen is op orde. De studie- en loopbaanbegeleiding zijn goed verzorgd en de invoering van passend onderwijs verloopt naar wens.

Docenten zijn gericht op ontwikkeling, ontwikkeling van zichzelf en de leerlingen. Dat is waardevol kapitaal voor de school. In het onderwijs zijn goede voorbeelden van samenwerking en reflectie van leerlingen op hun werk zichtbaar. De leerlingen kiezen doelbewust voor dit onderwijs en vinden daar wat ze zoeken. De school vormt een sociale veilige gemeenschap en de school en haar omgeving vormen een gezamenlijke pedagogische gemeenschap.

Tot zover de conclusies van de onderwijsinspectie. Zo'n constatering is vooral zo plezierig omdat die uitspraken aansluiten op onze ambities en onze realiteit. Tijdens het Open Huis van eind januari hebben we dat weer mogen delen met duizenden bezoekers. Medewerkers, ouders en vooral werkers ontvingen al die gasten van buiten, gaven onbevangen antwoord op alle vragen en toonden ons gebouw en onze manier van werken.

In de Grote Zaal verzorgde ik vrijdagavond en zaterdag zeven keer een programma samen met werkers. Werkers uit groep 8 van ons BO en klas 1 van ons VO brachten hun theatrale verbeelding van het thema 'kiezen en de volgende stap zetten'. Dansers toonden vast een paar delen van hun dansproductie die elders in deze WP-krant terecht wordt geroemd. En ik vertelde het verhaal van onze school. Met andere – want mijn eigen – woorden het verhaal dat de onderwijsinspectie een paar weken later zou herkennen.
Minstens zo belangrijk vind ik dat tijdens het Open Huis ouders, werkers en medewerkers die de Grote Zaal-presentatie bijgewoond hadden me ongevraagd zeiden: 'dat is de beschrijving van mijn school, Henk'. Die beschrijving, mijn bijdrage tijdens het Open Huis, is te vinden op de website. Met een citaat uit deze bijdrage sluit ik af: 'We zijn een mooie school met een team dat het goed heeft met elkaar, met de werkers en met hun ouders. Dat is de driehoek waarin we werken.'

Henk Zijlstra

Creativiteit op de Werkplaats

Wat betekent creativiteit voor de Werkplaats ? Wat doet een docent met het gegeven van creativiteit? En wat zie je, of zou je willen zien bij leerlingen, als het gaat om creativiteit?

Dit waren vragen die ons werden gesteld i.v.m. een bijdrage aan de cultuurconferentie in Ede op 25 november. Samen met Annette Thijs van het SLO hebben Constance van der Schaft en ik op die vragen antwoord gegeven middels een presentatie over de ontwikkelingen bij ons op school en over het theorie- en praktijkonderzoek dat we samen met de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht uitvoeren.
Er is momenteel veel aandacht voor het thema creativiteit. Het is een kernbegrip in het gesprek over de 21e-eeuwse vaardigheden en de school van de toekomst. Mark Mieras heeft op school al eens zijn visie gegeven, tijdens een interessante voordracht voor ouders en medewerkers met als kernbegrip 'spelen is leren'. In de WP-krant van juni 2013 (te vinden op de website) deden we daar verslag van onder de titel 'Vaardig in de 21ste eeuw'.

Foto: Paulina Schulp en Constance van der Schaft

SLO heeft n.a.v. onderzoek geconcludeerd dat er nog weinig aandacht op het VO is voor probleemoplossend vermogen, samenwerken en creativiteit.
Op de Werkplaats behoort de ontwikkeling van deze vaardigheden tot onze opdracht en dus tot ons onderwijs. In dit nummer van de WP-krant belichten we het thema creativiteit van verschillende kanten.

Theoretisch onderzoek naar creativiteit
Op de Werkplaats hebben we van 2012 tot 2014 meegewerkt aan een theoretisch onderzoek naar creativiteit, uitgevoerd door het lectoraat van de HKU.

"Er is een vruchtbare samenwerking ontstaan met de HKU, maar ook met onze regionale collega-cultuurscholen."

We vonden het interessant om te weten te komen of wij als school onze visie en missie waarmaken.
Eén van de beoogde uitkomsten van het onderwijs op de Werkplaats Kindergemeenschap is:
zelfstandig denkende jong volwassen die zich kenmerken door eigenheid, creativiteit en solidariteit
De vraag die wij ons stelden:
Is het daadwerkelijk zo dat leerlingen door ons (kunst)onderwijs creatiever worden?

Karin Hoogeveen, lector HKU heeft in samenwerking met andere onderzoekers alle uitkomsten van dat onderzoek gepubliceerd in haar publicatie "Creativiteit is hard werken".
Oud-werkers en kunstmedewerkers zijn hiervoor geïnterviewd en enquêtes zijn afgenomen onder 264 werkers. Interessante bevindingen zijn uit dit onderzoek naar voren gekomen.

Er zijn zeven oud-werkers geïnterviewd – allen werkzaam in verschillende bedrijfstakken – over de waarde van creativiteitsontwikkeling in relatie tot hun huidige werk.
Uit de literatuur blijkt dat het van belang is dat mensen in staat zijn in te spelen op veranderende omstandigheden. Dit is gekoppeld aan kritisch denken, creatief denken en probleemoplossend vermogen.
Enerzijds noemen de oud-werkers de kunst- en cultuurvakken inderdaad als de vakken waarin zij creatieve vaardigheden hebben ontwikkeld, anderzijds hebben vooral de schoolcultuur en aanpak van docenten van alle vakken een belangrijke rol gespeeld: de mate van zelfstandigheid, in combinatie met samenwerken dat centraal stond, de cultuur van de school, de vrijheid tot deelnemen aan externe activiteiten en de voorwaarde scheppende rol van de docent. Oud-werkers gaven aan dat zij creativiteit ook op andere manieren hebben ontdekt, zoals door het schrijven voor de schoolkrant en het organiseren van politieke debatten. De openheid en het openstaan voor initiatieven speelden een belangrijke rol bij de ontwikkeling van de werkers.
In hun huidig werk hebben zij de volgende vaardigheden of eigenschappen vooral nodig: ruimdenkendheid zijn, innovatief zijn, denken in oplossingen, out-of-the -box denken, improvisatievermogen en conflicthantering. Zij gaven aan dat hun manier van denken op school is ontwikkeld. De meerwaarde van de school heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan het ontwikkelen van deze vaardigheden.

Ook de medewerkers van de kunstvakken zijn geïnterviewd voor dit onderzoek over hun opvattingen van creativiteit. Wat is een creatief persoon, welke rol speelt de docent in het proces van creativiteit, welk type opdrachten geef je?
Er zijn verschillende uitkomsten. Ten eerste is tijdens het proces vooral de 'flow' een teken van creativiteit. Daarnaast toont de werker zelf eigenheid, authenticiteit, zelfinzicht, reflectief vermogen, doorzettingsvermogen en motivatie. Uiteraard speelt ook de originaliteit van het product voor beide partijen een rol. Ten slotte moet de kunstdocent – volgens de ondervraagde medewerkers –openstaan voor discussie, kaders aangeven, passie tonen, aanmoedigen, stimuleren en zelfvertrouwen geven. Creativiteit is te ontwikkelen, maar niet bij iedereen in dezelfde mate.

Uit de enquête die is afgenomen onder onze werkers blijkt dat, vergeleken met de gemiddelde Nederlander, werkers uit de bovenbouw havo /vwo vaker deelnemen aan culturele activiteiten in hun vrije tijd. Zij vinden nieuwe ideeën belangrijk. Volgens hen zijn sommige mensen creatiever dan andere. Het lokaal en de rol van de docent nemen een belangrijke plaats in, weinig regels zijn nodig en ze willen vrijheid om hun creativiteit uit te kunnen leven op school. De werkers staan open voor impulsen. Doorzettingsvermogen en risico's durven nemen zijn vaardigheden waar de docenten meer aandacht aan zouden kunnen besteden.

Praktijkonderzoek met onderzoekers van de HKU
Na dit theoretische onderzoek waren wij zeer benieuwd of we creativiteit doelgericht kunnen stimuleren bij werkers en zijn wij met de HKU gaan werken aan een praktijkonderzoek.
Na een geweldig interdisciplinair project van studenten van de HKU in januari 2013 - waarbij de school werd gevangen in een spel van de groep "anarchaos" (Wp krant

feb 13, op de website) - zijn wij geïnspireerd geraakt om meer interdisciplinair te werken en te ontdekken of zodoende creativiteit wordt gestimuleerd.
Til Groenedijk en Thera Jonker, medewerkers van de HKU, hebben de kunstmedewerkers een workshop gegeven rond het belang van interdisciplinair werken. Naast een theoretisch kader hebben de collega's muziek, drama, en beeldend met elkaar in heel korte tijd een presentatie verzorgd. Er kwamen geweldig leuke dingen uit.

Vervolgens hebben de kunstmedewerkers samen met HKU-medewerkers een project uitgewerkt voor havo 4 en vwo 4. Dit namen zij op in de CKV-programma's (alle werkers volgen dat) voor periode 3 van het vorige schooljaar. Zij werden bijgestaan door 6 studenten van de HKU die een onderzoeks- en observatieopdracht hadden.

Tegelijkertijd hebben we onder alle collega's gevraagd wat zij onder creativiteit verstaan, waarbij vooral de termen 'vrij', 'vernieuwend', 'eigen' en 'out-of-the-box' naar voren kwamen. Daarnaast hebben we gevraagd hoe zij dit bij werkers stimuleren, met uitkomsten als 'eigen inbreng', 'vertrouwen', 'positieve feedback', 'keuzes geven', 'open vragen stellen', 'mogelijkheden bieden'. Ook werden hierbij vele voorbeelden uit de lespraktijk genoemd, zoals Eigen Wijze en andere projecten waarbij werkers zelf veel input leveren.

In ons cultuurplan hebben we ambities geformuleerd (kunst en cultuur meer zichtbaar in de school, samenhang tussen de disciplines en programma's) en die willen we verder uitbouwen in de volgende versie van het plan na de zomer, want we hebben veel geleerd en veel ideeën opgedaan voor de ontwikkeling van creativiteit.

Foto's: Hans Niezen

Ontwikkelingen op het gebied van kunst en cultuur
Ondertussen zijn we op vele terreinen bezig met kunst en cultuur. Er is een vruchtbare samenwerking ontstaan met de HKU, maar ook met onze regionale collega-cultuurscholen Cals College, Oosterlicht College, Amadeus Lyceum, Grafisch Lyeum X11 en ORS Lek en Linge. Met de cultuur-coördinatoren komen we bij elkaar, wisselen ideeën uit en vragen elkaar om hulp.

HKU, samenwerkingsovereenkomst
Op 13 februari jl. hebben de rectoren van deze zes scholen en het College van Bestuur van de Hogeschool voor de Kunsten Utrecht een samenwerkingsovereenkomst ondertekend. De zeven instellingen zijn voor meerdere jaren een strategisch partnerschap aangegaan. Docenten en opleiders van de HKU, docenten, cultuur-coördinatoren en rectoren van de scholen hebben afgesproken om een plek te bieden aan studenten om stage te komen lopen. Ook gaan we samen programma's ontwikkelen en de expertise van de HKU inschakelen voor verdere professionalisering van de medewerkers. Scholen en HKU stellen samen onderzoeksvragen op voor studenten en medewerkers. Er worden gezamenlijke werkbijeenkomst belegd.

HKU, nieuw project
Studenten van de HKU zijn momenteel een project voor ons aan het ontwikkelen voor klas 3, met ludodictatiek/game based learning, waarvoor ze een game maken om de overstap van de onderbouw naar bovenbouw bij het vak 'kunst algemeen' te versoepelen. Dit was een opdracht van ons, omdat we merken dat de theorie en de begrippen die daarmee samenhangen erg lastig zijn, ondanks de beeldaspectkaarten die gebruikt worden bij de praktijkvakken.
Door middel van de game komen werkers in teamverband in verschillende kunstperioden terecht en ontdekken zij bijbehorende kunstdisciplines. Zij moeten antwoord geven op de vraag: 'Wat nemen jullie – als de aarde

vergaat – mee in een reusachtig ruimtevoertuig?' Het programma wordt in maart uitgevoerd en met belangstelling gevolgd door de andere scholen uit de samenwerking.

DOX en contact met de cultuurinstellingen
Met theatergroep Dox wordt gewerkt aan Mozart-Requiem-Moves: een uitvoering op 14 april in Tivoli Vredenburg. Moderne dans in een klassiek omhulsel, samen met vijf andere Utrechtse scholen, waaronder ook onze collega-cultuurprofielscholen Amadeus en X11. Na de zomer hopen we een VMBO-theaterlijn met DOX te kunnen starten, mits de subsidie wordt gehonoreerd.

Daarnaast zijn er dit jaar voor het eerst werkers die ambassadeur mogen zijn van theatergroep Tweetakt en wordt er gewerkt aan een filmleerlijn. We komen met scholen en kunst- en theaterinstellingen - zoals Theater Utrecht (voorheen Utrechtse Spelen), Dropstuff en Rasa Werkcontact - een paar keer jaar bijeen. Dit doen we niet alleen om wensen en ideeën uit te wisselen, maar vooral ook om cultuurvoorstellingen, workshops en bezoeken te organiseren voor werkers.

Het zijn bijzonder inspirerende ontwikkelingen, waarmee ons creatieve vermogen wordt gevoed.

Paulina Schulp
cultuurcoördinator

Foto rechtsboven: Paulina Schulp en Constance van der Schaft

Voorbeelden van opdrachten in het CKV-HKU project

Les 2 - Maak met jouw groep een verrassend kunstwerk(je) voor een plek in de school. Je mag hiervoor het materiaal in het lokaal gebruiken. Verenig in dit kunstwerk tenminste twee kunstdisciplines. Fotografeer het resultaat (20 minuten).

Les 3 - Verenig minimaal drie kunstdisciplines in een kunstwerk rondom het volgende thema: vertel het "verhaal" van ieder groepslid in het kunstwerk (3 lessen van 80 minuten)

Het doel was dus 'out-of-the-box leren denken' en 'creativiteit stimuleren'. Op vragen aan de medewerker als "bedoel je het zo? is dit goed?" kregen zij een open antwoord dit keer.

Tijdens de slotpresentatie zagen de werkers zeer geslaagde en minder geslaagde producten. Het was een leerzame ervaring.
Kunstmedewerkers hebben veel geleerd door onderlinge en interdisciplinaire samenwerking.
Het heeft een impuls gegeven voor nieuwe ideeën voor projecten.
Het was een leuke en leerzame samenwerking tussen onderzoekers/studentonderzoekers HKU/medewerkers/werkers WP.
Leerlingen hebben geleerd hun grenzen te verleggen. Zij vonden het project wel "eng".

Bijzondere lezing Adriaan van Dis

Op dinsdag 9 december gaf schrijver Adriaan van Dis op uitnodiging van de Bilthovense Boekhandel een lezing voor een volle Grote Zaal. Ook waren er ook enkele jonge literatuurliefhebbers van de Werkplaats aanwezig, die zeker niet met minder aandacht luisterden. Het boek "Ik kom terug", dat nog geen twee maanden voorafgaand aan de lezing was verschenen, vormde de leidraad voor het verhaal van Van Dis. De roman is een tragikomedie over een moeder die na jaren van zwijgen toestaat dat haar zoon haar biograaf wordt.

Toen de deuren van de zaal zich openden, waren de verwachtingen uiteraard hooggespannen. Het oeuvre van Van Dis omvat immers alom geprezen werken als "Indische Duinen" en "Tikkop". Ook zijn nieuwste roman wordt door menig lezer ervan geloofd, mede om het ontroerende verhaal. Zijn familie was door de oorlog in Nederlands-Indië getekend. Van Dis herinnert zich zijn getraumatiseerde vader als een wrede man, die thuis regelmatig klappen uitdeelde. Zijn moeder, zo blijkt uit de roman, was juist zeer afstandelijk en vol geheimen. Van Dis heeft met zijn beschrijving van de moeizame toenadering tussen hemzelf en zijn moeder ervoor gezorgd dat de Grote Zaal volledig uitverkocht was.
Geen moment werd het publiek teleurgesteld: vanachter een tafeltje dat bedekt was met een schattig kleedje vertelde Van Dis in poëtisch klinkende zinnen over zijn bijzondere jeugd en de belangrijke rol die zijn getraumatiseerde vader en afstandelijke moeder daarin speelden. Amusante anekdotes en voorgelezen passages werden afgewisseld met interessante verhalen uit de geschiedenis van Nederlands-Indië. De bezoekers werden niet alleen geboeid door de inhoud van de vertelling. Ook de manier waarop Van Dis verhaalde was bewonderenswaardig. Buitengewoon mooie woordkeuzes waren niet zeldzaam en zijn enigszins geaffecteerde manier van spreken leek zijn verhaal alleen maar te sieren.

Foto: Floris Bijlsma

"Als je schrijft ben je een open wond: je denkt niet aan de lezer, je schrijft."

In de pauze was er de mogelijkheid om boeken te kopen en te laten signeren. Na die korte onderbreking kregen bezoekers de kans om hun brandende vragen te stellen. Slechts een klein aantal vragen werd behandeld; Van Dis scheen namelijk weinig waarde te hechten aan de bondigheid van zijn antwoorden. De belangstelling van het publiek leek echter geen moment af te nemen. Ook de jonge aanwezigen stelden zich erg geïnteresseerd op. De doordachte vragen die werden gesteld door twee werkers van de Werkplaats werden door Van Dis even serieus behandeld als de andere vragen. Zijn boeiende verhalen werden af en toe onderbroken door een lachsalvo, als Van Dis weer eens een komische anekdote vertelde of een goed gevonden woordspeling (bv: *dis*claimer) voorbij liet komen.

Ook vergeleek Adriaan van Dis zijn werk meerdere malen met een houtbewerker. Stel dat een houtbewerker een mooi versierd houten kistje gaat maken. Dan maakt hij eerst in zijn een hoofd een plan hoe groot het kistje gaat zijn, waarvoor het bestemd zal zijn en van welk het type hout het gemaakt moet worden. Als dit allemaal bedacht is gaat de houtbewerker pas aan het werk. Als het hele kistje af is kan de houtbewerker nog besluiten om het kistje met een mesje te versieren, en er bijvoorbeeld mooie tekeningen in graveren. Adriaan van Dis zag het kistje als zijn verhaal, en de versiering als het besluit om het publiekelijk te maken door het op te schrijven en uit te geven.

Adriaan van Dis vertelde dat naarmate hij ouder werd het contact met zijn moeder steeds minder werd, ook omdat de behoefte om hem vaak te ontmoeten er bij haar niet was. Het was pas op haar ziekbed dat hij de behoefte ging voelen om het verhaal van zijn moeder en hemzelf uit te zoeken en uiteindelijk op te tekenen in de vorm van dit boek.
Van Dis praat met enige bitterzoetheid over de verhouding tussen hem en zijn moeder. De moeder uit zijn puberteit ziet hij als een vrolijke sterke vrouw, terwijl hij de moeder uit zijn latere jaren ervaart als een afstandelijke, teruggetrokken vrouw die hem zelden toelaat in haar leven. De vertelling over zijn moeder zou je kunnen beschouwen als een eerbetoon aan haar.
"Het was een inspirerende avond met een persoonlijk en bijzonder verhaal van Van Dis", vertelde werker Jolien na afloop. "Leuk dat hij het ook nog grappig wist te maken." De lezing was ontegenzeggelijk een groot succes. De Bilthovense Boekhandel verdient dan ook een welgemeend bedankt voor deze literaire traktatie. Zoals medewerker Nederlands Marian Kleverkamp opmerkte: "Wel een voorrecht om schrijvers als Van Dis, Japin en Wieringa op school te hebben." Laten we hopen dat de Werkplaats volgend jaar weer zo'n bijzondere schrijver mag verwelkomen!

Felicia Koolhoven, vwo 6

Vragen van werkers

Vragen van werkers: 'Je vertelde dat het boek als een papieren graf voor je moeder gezien kan worden. Waarom zou je echter een werk publiceren dat zo persoonlijk is, en eigenlijk meer aan jezelf en je moeder is gericht dan aan je publiek?' Zijn antwoord was heel simpel: 'Als schrijver verlang je naar wederhoor, je schrijft niet alleen voor jezelf, maar ook voor je publiek.' Onze tweede vraag was: 'Je hebt veel emotionele dingen meegemaakt en dat is in je boeken terug te lezen. Heb je hier wel eens last van? Zo ja, hoe ga je hier mee om?' Adriaan antwoordde dat alles zo lang geleden is dat de tranen al lang gekomen waren, en dat hij de rest achter zich kan laten. Hij vertelde dat hij ook geen schrijver is die dingen van zich afschrijft. Maar hij vindt het fijn om zijn verhaal te delen met mensen, en hoopt dat sommige mensen zich erin kunnen herkennen.

Casper van der Leun vwo6

Nederlandse vrijheid

Ik ben bijna een half jaar in Nederland. Ik vind het comfortabel om hier te leven!

Dat schrijft onze Japanse werker Miyabi Ono, die sinds september 2014 met een aantal lessen van VWO 5 meedraait. Zij kende geen woord Nederlands. Zij danste prachtig mee in de dansvoorstelling van Eline. Onderstaand stuk komt uit een opstel dat zij schreef in januari. In de zomer zal zij weer teruggaan naar Japan.

Ik denk dit land is lekker rustig. Ik bedoel dat ik me relaxed voel. Er is veel natuur! Iedereen fietst iedere dag en Nederlandse mensen zijn zo lang! Ik denk door de voeding. Eigenlijk melkproducten zijn super! Nederlandse mensen hebben grote hart en breed. Nederland is heel veel verschillend met Japan.
Voorbeeld: veel Nederlandse vaders fietsen met hun kinderen mee. En zij koken het diner! In Japan is dit niet normaal. Als een vader meefietst, meespeelt, meestudeert, kookt in Japan, dan zullen veel moeders dit waarderen. Ten tweede, zijn er niet 24u-winkels, convenience stores, en supermarkten in Nederland. Veel winkels zijn vroeg en zondag is een rustdag. In Japan zijn veel winkels iedere dag open, tot 10u of middernacht. Maar ik denk hier is het leuk, want iedereen kan met zijn familie een gezellige tijd hebben!! Japanse mensen en studenten zijn altijd druk. Iedereen is op een andere tijd terug thuis. Voorbeeld, ik ga elke dag na school naar een club om te sporten. Daarna ga ik naar 'preparatory school'. Soms tot 8, 9, 10u. Iedere keer is het anders. En dan eet ik diner met mijn familie, soms alleen of met m'n broer want m'n ouders werken tot middernacht. Dus sommige dagen kan ik niet met mijn ouders praten. Dit is een probleem in Japan. Ik denk veel Japanse kinderen en mensen zijn eenzaam. Dus Nederlandse families zijn warmer dan Japanse! Ik heb geleerd dat tijd met je familie super gezellig en leuk is en belangrijk voor mij!
Ten derde, onderwijs is super anders. Iedereen praat met vrienden of leraren. En de leraren vragen: 'Wat denk je?' Zo leuk! Mag ik antwoorden en spreken in de les? In Japan, ik luister naar een verhaal en maak aantekeningen van wat de leraar schrijft op het schoolbord. We moeten aantekeningen maken want veel leraren kijken die na voor een cijfer. Dus veel studenten maken hard aantekeningen terwijl de leraren spreken. Soms als we alleen schrijven in een les, denken we niet na over de les, ook hebben we niet genoeg tijd in de les. Dus wij studeren in huis, op een private school, of naar school met de bus en trein, café... na school naar club en zo. In mijn geval, een gemiddelde dag studeren is 3-5 uren. Als ik toetsweek heb, ben ik in het weekend 10-14 uren aan het studeren voor 2,3 weken. Japans onderwijs is niet in alle dingen slecht, maar ik vind in Nederland veel opdrachten origineel en er zijn leuke ideeën van leraren. En leraren praten met studenten over hun problemen en ze praten ook over privézaken! Wat leuk!!
Ten laatste, Nederlandse vrijheid. School heeft weinig regels. En ik denk veel Nederlandse mensen zijn cosmopolitisch. Ook homoseksuele mensen zijn vrij!! Ik bedoel Nederlandse vrijheid is 'gedachten'. IEDEREEN IS ANDERS, verschillen mogen er zijn, bedoelt de vrijheid! Jullie leren me wat is vrij!
M'n ervaring op school is ook echt leuk! Veel mensen zijn vriendelijk en aardig. Zo heb ik speciaal Nederlandse les elke week met Lia op basisschool. Die tijd is altijd gezellig!!
Ik vind haar echt leuke lerares en een mevrouw. Zij leert mij Nederlands en veel Nederlandse kennis. Wij praten over weekend, vakantie, cultuur, onderwijs, soms geschiedenis... In ieder geval, ik kan niet wachten op deze les want ik heb er zin in!! Andere ervaringen zijn; Ik ben naar een muziekconcert geweest, presentatie met vriendinnen gemaakt en bij de kleuters van Heidi geholpen.
Dit is heel goed om m'n Nederlands te oefenen. En dan heb ik hun woorden om te begrijpen nodig want zij praten dan alleen met mij. Aan de andere kant, leer ik over kinderen en het Nederlandse onderwijs. En de kleuters krijgen hele zuivere liefde van mij!!

Alle dingen zijn leuk voor mij! Eerlijk ik kan nog niet alles wat jullie zeggen begrijpen. Dit is waar. Maar beetje bij beetje kan ik al meer begrijpen. Als ik wat met een vriendin spreek en haar snap, ben ik super blij!! Zo ik heb goede voornemens gemaakt want ik wil nog meer met jullie praten en jullie begrijpen. Dit is een van mijn voornemens.
Ik ben heel blij met jullie!!

Miyabi Ono

"Iedereen is anders, verschillen mogen er zijn, bedoelt de vrijheid! Jullie leren me wat is vrij!"

Foto: Marian Kleverkamp

Stressjescultuur

"Waarom genoegen nemen met een zesje? Waarom kunnen niet meer Nederlandse studenten cum laude afstuderen?" zei premier Jan Peter Balkenende in 2007. Het woord "zesjescultuur" is sindsdien een begrip geworden. Zesjesleerlingen zouden ongemotiveerd en lui zijn. Maar klopt dat wel? Zit er niet meer achter?
Zelf kan ik wel iets bedenken. Zo ben ik nu bezig dit essay te typen. Eigenlijk zou ik moeten oefenen voor mijn concert van vanavond. Ik speel al tien jaar blokfluit en vanavond zal ik mijn allerlaatste concert spelen. In mijn hoofd piept een stemmetje dat ik het wel goed moet doen. Als ik het halverwege opeens op moet geven, omdat dat ene loopje niet lukt, dan heb ik gefaald. Eigenlijk moet ik nu oefenen dus. Dat ene loopje. Over en over. Opnieuw. Steeds opnieuw.
Eigenlijk zou ik ook moeten oefenen voor mijn PWS-presentatie. Honderd uur werk hebben Rosa Glijn en ik in ons PWS zitten. Zo'n presentatie telt voor een vijfde van je cijfer. En het is de bedoeling dat je uit je hoofd presenteert, dat het verhaal goed in elkaar zit, dat je niet teveel wiebelt op je benen... en oh ja, dat je de rust zelve bent.
Daarbij mag ik natuurlijk niet vergeten dat ik na de vakantie alweer een praktische opdracht voor biologie in moet leveren, evenals mijn mediadossier Frans. Verder moet ik onthouden dat ik met wiskunde achterloop. Maar nu, focus: dit essay moet morgen ook worden ingeleverd. Nu moet ik even hier mee bezig zijn. Als ik om me heen kijk, zie ik duidelijk dat ik niet de enige ben. Er zijn tijden, vaak rond de testenweek, dat je in de meisjes-wc een huilend klasgenootje aantreft. Stress!
School is zo belangrijk... Of lijkt zo belangrijk... Of wordt zo belangrijk gemáákt...
Door EenVandaag is samen met de jongerenkrant 7Days onderzoek gedaan. Van de deelnemers gaf 60% aan wekelijks één of meerdere keren stress te hebben over studie- of schoolzaken. 'Doordat je in deze maatschappij hogerop moet komen moet je blijven presteren. Succesvol zijn, een hoge opleiding, een goed sociaal leven, weten wat je wilt etc. Je mag nooit falen. Hierdoor is de prestatiedruk erg hoog', vertelde een van de deelnemers.

Stress wordt natuurlijk niet alleen veroorzaakt door school. Ook ouders kunnen de stresshormonen aardig prikkelen. Bijvoorbeeld wanneer iemand zich niet veilig voelt in zijn thuissituatie. Of als ouders meer letten op de prestaties dan op de mogelijkheden van hun kind. Bovendien hebben jongeren hun sociale leven: 18% van de deelnemers van het onderzoek heeft hier wekelijks stress over. Jongeren zijn dan bijvoorbeeld bang dat anderen hen niet leuk genoeg vinden. Zo geeft een derde van de ondervraagden aan dat hun leven zonder social media een stuk relaxter zou zijn.

Maar wat is er nou eigenlijk zo erg aan die stress?
Een klasgenootje vertelde me over de angst die in haar hoofd ging zitten. Angst om te falen, angst om dingen niet af te krijgen, angst om niet aan verwachtingen te voldoen. Leerlingen gaan piekeren en krijgen angstversterkende gedachten. Misschien klinken ze bekend. Ze beginnen met: "Wat als..."

Op de site *www.stresstest.nl* is een heel scala aan nare gevolgen te vinden. Fysieke gevolgen zoals paniekaanvallen, hyperventilatie, migraine, zweten en trillen. Maar er kunnen ook - misschien is dat nog wel heftiger - psychische problemen ontstaan. Denk aan terugtrekking uit het sociale leven, frustraties, destructieve gewoontes en zelfs depressie.
Natuurlijk krijgt niet iedereen een halve burn-out bij de gedachte aan PWS, examens of studiekeuze. Stress is voor iedereen anders. Veel meisjes in mijn domein geven aan dat ze stress hebben rond testenweken. Jongens stellen zich iets koelbloediger op en lachen er smalend om.
Intussen is mijn essay bijna af en die andere dingen gaan ook wel lukken. Toch zat de stress me toen ik begon heel even hoog. Stress is niet iets om over te lachen.
Dus, waarom nemen we eigenlijk genoegen met een zesje? Waarom kunnen niet meer leerlingen cum laude slagen? Mijn antwoord is simpel. Scholieren hebben zoveel op hun bordje liggen, dat ze niet voor alles een acht kunnen halen. Leerlingen gaan soms voor een zes, want anders is het stress.

Mirte van Hout
V6B

De oud-werker: Eline Karstens

De theaterzaal, de lange glazen gangen, de plantentuin bij binnenkomst; de oude Werkplaats: daar zat ik. Een heerlijk vervallen kollosaal bruin gebouw met een charme zo groot dat je de geur met alle liefde tot diep in je kleren liet doordringen.

Als ik thuis kwam zei mijn zusje altijd dat ik naar Werkplaats rook. Ik vond dat een compliment. In 2001 kwam ik in 1c, de mavo-havo brugklas met Laurens en Claartje als mentoren. Ik vond de brugklas nieuw en lastig. Een plek waar het opeens belangrijk leek wat voor kleding je droeg, waar sigaretten uitgewisseld werden en waar mensen met elkaar tongzoenden. Ik was een brave leerling. Mijn grootste tijd op de Werkplaats was ik het meisje met het etui waar alles inzat; van puntenslijpers tot geodriehoeken. Het meisje waar iedereen de aantekeningen van wilde lenen. En waar klasgenoten naast gingen zitten als ze echt wilden werken aan school. In H4D en H5D begon mijn 'tweede' werkplaatsfase. Ik ging meedansen in de dansvoorstelling van Nicole en dat bleef niet ongezien. Niemand had gedacht dat ik zo aanwezig op het podium kon zijn. Ik had een kracht gevonden. Ik kon iets. Ik was iets. En ik mocht dat zijn.
In havo 5 deed ik alles. Zei ik op alles ja. Ik speelde mee in een film van jaargenoten, danste in profielwerkstukken, werd voor het eerst verliefd, ging uit in Utrecht, at Turkse pizza om drie uur 's nachts en zat achterop de scooter. Ik was gelukkig en voelde me gezien en thuis. Met pijn in mijn hart heb ik afscheid genomen van de WP. Letterlijk en figuurlijk, want het gebouw werd gesloopt. En nu ben ik er weer. Op de nieuwe Werkplaats. Als maker van de dansvoorstelling. Als collega van al mijn medewerkers.
Nu ik terugblik besef ik dat de WP een startpunt is geweest. De plek waar alles mogelijk was. Waar we alles konden en mochten worden. Dat gevoel is machtig en maakt je als mens sterk en trots. Ik ben dat gevoel later (natuurlijk) vaak kwijt geweest. Maar weten hoe het voelt is belangrijk. Als ik me zo voel als in mijn laatste jaren op de Werkplaats, dan is het goed. Dan gaat het goed met me.
Werken op de Werkplaats dit jaar is een leerzaam proces. Ik ben heel trots op de dansvoorstelling en vooral op mijn dansers. Ik vond deze groep een geweldige groep werkers. Er was veel zorg voor elkaar en ook voor de voorstelling zelf.
Er zitten meerdere goede ideeën van de werkers in de voorstelling verwerkt. Het is vooral ook het product van de dansers zelf. En dat is te zien. Er staan talenten op dat toneel, die hopelijk hetzelfde voelen als wat ik tien jaar geleden voelde.
Dat is de blijvende invloed van de Werkplaats. Het gevoel dat je iets waard bent. Je talenten worden extra benadrukt. Dat is iets wat mensen nodig hebben. Waar we beter van gaan presteren.
De Werkplaats geeft ruimte tot ontplooing en ontdekking, maar vooral ruimte voor heel veel zelfvertrouwen en het zien van mogelijkheden. Voor durven duiken in het diepe. Voor doorgaan als het tegenzit, niet meteen opgeven, verder leren. En dat is hoe het leven het leukste is.

Eline Karstens

Foto: Archief Marijn Backer

"Als ik thuis kwam zei mijn zusje altijd dat ik naar Werkplaats rook. Ik vond dat een compliment."

Dansvoorstelling “Uptown Downtown”

Fotocollage: Mike Werkhoven

vo column

Wie ben jij?

Mijn prachtige, mijn hondse baan, dichtte Ida Gerhardt – wier biografie in dit nummer door Mannus Goris wordt besproken – in het gedicht *Tussenuur.* En in de regel ervoor: te sterk zag mij mijn werk in het gezicht.
Leraarschap: het gidsen van jonge mensen naar een toekomst van Melk en Honing, en als Mozes zelf met een hart vol weemoed achterblijven op de bergen, omdat dat toekomstland van hen is, hun leven. Leraarschap, man én vrouw: werken bij de bron van het wonder van de altijd nieuwe kinderen, steeds andere, steeds jong en vol fris talent en dromen, een onvoorstelbare rijkdom. Ook, over de horizon van de generaties al deze beloften zien uitgroeien en een bestemming vinden. Dat geeft ons werk zin.
De Werkplaats heeft er een handje van haar eigen onderwijsmissie hevig te bejubelen. *Wij van de Werkplaats helpen je te worden wie je bent.* De puber in mij roept meteen: *bedankt, pappa en mamma Werkplaats, maar mag ik dat zelf bepalen?* En ik denk: wie hoort een boer zichzelf ooit prijzen voor het feit dat zijn land vruchtbaar is?
Een school past dezelfde bescheidenheid. Zoals een boer zijn land prepareert voor zijn zaaigoed, zijn pootgoed, zo verzorgen wij de omstandigheden waaronder wij onze werkers leren leren, leren leven en leren kiezen. Dat de relatie *ideale omstandigheden, dus ideale ontwikkeling* niet één op één geldig is, is onze dagelijkse ervaring. Ouders vragen zich soms af: mijn kind kan het, alles is er, waarom doet mijn kind het niet? School, doe er wat aan! Kind, maak waar wat wij denken dat jij kunt.
Maar boven het boerenland is de grote blauwe hemel en waarom iets wel of niet gebeurt ligt niet in onze handen, noch in ons kleine, in relaties denkende verstand. De zin van groei en ontwikkeling is een vraag die door onze leerlingen op verschillende manieren aan ons gesteld wordt. Waarom doe ik dit? Wat moet ik met een diploma? Wat wil ik in mijn leven doen? Wat, als alles ontdekt is, moet ík nog ontdekken? Als zelfs de natuurkunde het vinden van een allesverklarende verklaring heeft opgegeven, als iedere waarneming waarnemersafhankelijk is, wat is dan de zin van alles? Meester, wat vind jij belangrijk? Wil ik nog wel in deze wereld passen? Mag ik een studie willen waar geen werk in is? Wat doen wij hier op aarde?
Antwoorden hebben we niet, wel oren. Dat wij luisteren is belangrijk want het zijn vragen naar een innerlijk kompas, naar de motivatie om dingen te doen of niet te doen. En omdat wij leraren voorbeelden zijn voor onze leerlingen is het goed dat wij zelf het verlangen achter die vragen kennen, dat we ook zelf in de spiegel kijken en ons afvragen: wie ben ik dat ik dit werk wil doen? Waarom doe ik het? Wat wil ik met mijn lerarenleven betekenen voor deze samenleving?
Natuurlijk, deze samenleving heeft mensen met de juiste opleiding nodig, en dat scholen daarin voorzien is nogal wiedes. Programmeurs, kunstenaars, chemici. Maar programmeurs, kunstenaars en chemici zijn mensen, en mensen maken binnen de grenzen van het lot wat ze kunnen én goed vinden om te maken. Scholing kan niet zonder vorming en vorming is mensenwerk. Wie ben jij dat jij mijn leraar bent?
Met de examenklas lees ik in een brief van Plinius (100 n C) dat hij een leraar moet uitzoeken voor een familielid. Als hij tenslotte iemand vindt die naar zijn oordeel *onkreukbaar en serieus is, zelfs een tikje ongepolijst en rigide in deze tijd waarin alles maar moet kunnen,* sluit hij af met de tip: *vertrouw je zoon toe aan een leraar van wie hij allereérst goed gedrag, en dán welsprekendheid kan leren, want zonder goed gedrag leert men die nauwelijks.* Augustinus schrijft aan zijn vriend Deogratias in 400 dat alle woorden van de leraar betrekking moeten hebben op *de liefde die voortkomt uit een rein hart, een zuiver geweten en een oprecht geloof.* Leraarschap vraagt naar onszelf, dagelijks. *Te sterk zag mij mijn werk in het gezicht.* Toch is die spiegelvraag nodig. Dezelfde Plinius weer: niet de leider die gezag heeft wordt geminacht, maar de leider die zijn eigen gezag niet serieus neemt. De moed om te zeggen: ik ben de leraar. Die moed vraagt om een innerlijke overtuiging. *Wij zijn goden als wij geloven wat wij doen,* stond op een muur van de oude Werkplaats. Een leraar moet geloven wat hij doet. De ik-samenleving die wij nu zien is het antwoord op een paar generaties die uit angst voor moreel leiderschap scholing zonder vorming voorstond. Maar een leerling wil geen scholing alleen, hij wil ook onze nieren proeven. Waar staan onze leraren eigenlijk voor? Medewerker, wie ben jij?

Marijn Backer

“Wie ben jij dat jij mijn leraar bent?”

Foto: Marian Kleverkamp